

คำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์

พระมหาประกอบ สمانทอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาบาลี-สันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2541

ISBN 974-331-479-2

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PALI AND SANSKRIT WORDS IN SURIN KHMER

Phramaha Prakob Smanthong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for the Degree of Master of Arts in Pali and Sanskrit

Department of Eastern Languages

Graduate School

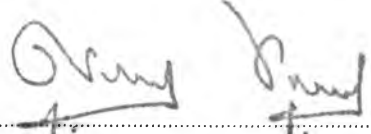
Chulalongkorn University

Academic Year 1998

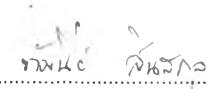
ISBN 974-331-479-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์ คำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์
โดย พระมหาประกอบ สมนาทอง
ภาควิชา ภาษาตะวันออก
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี น้าพานิช
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา นาคสกุล

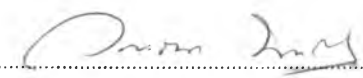
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

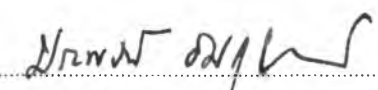

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ศุภวัฒน์ ชุตินวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ สิ้นสกุล)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี น้าพานิช)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา นาคสกุล)

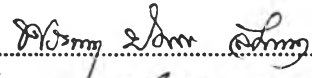
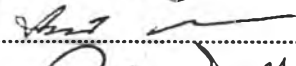
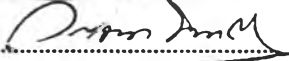

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ประพจน์ อัครวิรุฬหการ)

พระมหาประกอบ สมานทอง : คำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์
(PALI AND SANSKRIT WORDS IN SURIN KHMER) อ. ที่ปรึกษา : ผศ. ดร.ปราณี
ฟ้าพานิช, อ.ที่ปรึกษา ร่วม ศ.ดร.กาญจนา นาคสกุล, 165 หน้า. ISBN 974-331-479-2

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงและความหมาย
ของคำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากพจนานุกรมเขมร-
อังกฤษ พจนานุกรมเขมร (สุรินทร์)-ไทย-อังกฤษ หนังสือตำนานการละเล่น สำนวน ภาษิต คำสอนพื้นฐาน
ตลอดจนนิทานพื้นเมือง และการสัมภาษณ์บุคคลต่างวัยต่างอาชีพ

ผลการศึกษาพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงเด่นชัดกว่าการเปลี่ยนแปลงด้านความ
หมาย การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงทั้งเสียงพยัญชนะและเสียงสระมีความหลากหลาย เสียงพยัญชนะที่ไม่มี
ในระบบเสียงภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์เปลี่ยนตามเสียงภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์และตามเสียงภาษาบาลีและ
สันสกฤตที่ใช้ในภาษาไทยและภาษาเขมรมาตรฐาน ส่วนเสียงสระเปลี่ยนแปลงไปได้หลายรูปแบบ ส่วน
ใหญ่มีการยัดเสียงเนื่องจากการตัดพยางค์หลัง คำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์มีการ
ลดจำนวนพยางค์ให้น้อยลง ความหมายของคำมีการทำให้แคบลง เพิ่มขึ้นและเปลี่ยนไป อนึ่ง ส่วนหนึ่งของการ
เปลี่ยนแปลงทางความหมายเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเสียงและการได้รับอิทธิพลทางความ
หมายของคำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาไทยและภาษาเขมรมาตรฐาน

ภาควิชา..... ภาษาตะวันออก
สาขาวิชา..... ภาษาบาลี-สันสกฤต
ปีการศึกษา..... 2541

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ร่วม.....

C810801 : MAJOR PALI AND SANSKRIT

KEY WORD: PALI / SANSKRIT / LOANWORDS / SURIN KHMER

PHRAMAHA PRAKOB SMANTHONG : PALI AND SANSKRIT WORDS IN SURIN KHMER. THESIS

ADVISOR : ASST. PROF. PRANEE LAPANICH, Ph.D. THESIS CO-ADVISOR : PROF. KARNCHANA

NACASKUL, Ph.D. 165 pp. ISBN 974-331-479-2

The objective of this thesis is to investigate the sound changes and the changes of the meaning of Pali and Sanskrit words in Surin Khmer. The Data are compiled from Khmer-English Dictionary, Khmer (Surin)-Thai-English Dictionary, local plays and legends, idiomatic expressions, proverbs, basic teachings, local tales, and also the interviewing of several persons of different ages and professions.

The study comes to the conclusion that the phonetic changes are more distinct than the changes of the meaning. The variety of phonetic changes of the consonants and vowels is to be mentioned. The consonant sounds of Pali and Sanskrit which are not found in Surin Khmer phonological system are changed and substituted by those of Surin Khmer, Thai and standard Khmer. The changes of the vowel sound are not conformable. The changes of the vowel sound are not conformable. The lengthening of the vowels occurs due to the loss of syllables. The Pali and Sanskrit words in Surin Khmer are of less syllables. The meaning of the words is narrowed down, broadened up and shifted. Besides, some changes of the meaning of the words result from phonetic changes and the meaning of Pali and Sanskrit words in Thai and standard Khmer.

ภาควิชา..... ภาษาตะวันออก
สาขาวิชา..... ภาษาบาลี-สันสกฤต
ปีการศึกษา..... 2541

ลายมือชื่อนิสิต..... *Prakob Samthong*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *Pranee Lapanich*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... *Karnchana Nacaskul*

กิตติกรรมประกาศ

พระครูสิริธรรมากร (ไปล์ย์ อินฺทญาโณ ป.ธ. 4. น.ธ.เอก) เจ้าอาวาสวัดเทวีรญาติ ได้อุปถัมภ์ทุนการศึกษาเป็นส่วนตัวแก่ผู้วิจัยจนสำเร็จการศึกษา ผู้วิจัยสำนึกในพระคุณหาที่สุดมิได้

ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา นาคสกุล เมตตารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ได้ให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษาเขมรแก่ผู้วิจัย ได้ตรวจและให้คำปรึกษาด้านความหมายของข้อมูล นอกจากนี้ยังให้คำปรึกษา ช่วยแก้ไขสำนวนภาษาและการนำเสนอข้อมูลเป็นประโยชน์ต่อการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์เป็นอย่างมาก ผู้วิจัยซาบซึ้งในพระคุณของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี นภาพานิช อาจารย์ที่ปรึกษา ได้ให้ความเอาใจใส่ สละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษาและแนะนำแนวความคิดต่าง ๆ แนะนำเรื่องสำนวนภาษาและชี้ข้อบกพร่องตลอดจนให้กำลังใจสม่ำเสมอ ผู้วิจัยซาบซึ้งในพระคุณของท่านตลอดมา

ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แยมันตดา ได้ปูพื้นฐานทางภาวตวิทยาแก่ผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฐานิสร์ ชาครัตน์พงศ์ ให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาบาลีชั้นสูง ดูแลด้านวิชาการอื่น ๆ โดยตลอด ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ ลินสกุล ให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาสันสกฤตชั้นสูงให้คำแนะนำนานาประการที่เป็นประโยชน์ อาจารย์ ดร.ประพจน์ อัครวิรุฬหการ ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าช่วยอ่าน ตรวจแก้ไข และเสนอแนะในการทำวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ ที่กรุณาให้กำลังใจสอบถามความก้าวหน้าในการทำวิทยานิพนธ์เสมอมา อาจารย์อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล กรุณาช่วยเหลือด้านการพิมพ์จัดหารูปสัอักษรที่ใช้ในวิชาภาษาศาสตร์และแนะนำแหล่งข้อมูลประกอบการค้นคว้าวิจัย

พระมหามานพ ปิยสีโล ผู้เป็นดุษฎีประทีปทางการศึกษาของผู้วิจัยได้ให้กำลังใจและแนะนำแนวทางเกี่ยวกับการศึกษาเสมอมา พระมหาสุรพล ชิตญาโณ และพระมหาอาชว์ อาชชวปเสฎฐ์ สหธรรมิกผู้อารีที่ได้ช่วยเหลือค่าจุนผู้วิจัยในหลาย ๆ ด้าน ผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

คุณอริสรา อมาตยกุล คุณวัลภา คัชชะวัง คุณสมหมาย - คุณพวงทิพย์ บุญเต็ม ได้ช่วยเหลืออุปถัมภ์ค่าจุนผู้วิจัยในหลาย ๆ ด้านเสมอมา

อนึ่ง วิทยานิพนธ์นี้จะสำเร็จมิได้เลยหากไม่ได้ความอนุเคราะห์จากเจ้าหน้าที่ห้องสมุด คณะอักษรศาสตร์, หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร และศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์

ผู้วิจัยขอรำลึกถึงอุปการคุณของบิดา มารดา ครู อาจารย์ผู้ประสาวิชาการ และกัลยาณมิตรอื่น ๆ ทุกท่านที่ได้สงเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงามนอกจากที่ได้กล่าวนามมา ณ ที่นี้

คำอธิบายสัญลักษณ์และอักษรย่อ

//	=	เครื่องหมายแสดงหน่วยเสียง
[]	=	เครื่องหมายแสดงเสียงหรือเสียงย่อย
+	=	สมาสกับ
-	=	เครื่องหมายแสดงช่วงหยุดในการออกเสียง
>	=	เปลี่ยนไปเป็น

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
วิธีดำเนินการวิจัย.....	3
สมมุติฐาน.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	5
2 หน่วยเสียงในภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาไทย ภาษาเขมรมาตรฐาน และภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์.....	6
หน่วยเสียงในภาษาบาลีและสันสกฤต.....	6
หน่วยเสียงในภาษาไทย.....	8
หน่วยเสียงในภาษาเขมรมาตรฐาน.....	10
หน่วยเสียงในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์.....	14
3 การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะคำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่น สุรินทร์.....	22
พยัญชนะต้นเดี่ยว.....	22
การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะเสียงเดี่ยวเป็นเสียงเดี่ยว.....	22
การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะเสียงเดี่ยวเป็นสองเสียง.....	29
การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะเสียงเดี่ยวเป็นสามเสียง.....	45
พยัญชนะต้นควบ.....	48
พยัญชนะท้าย.....	51
4 การเปลี่ยนแปลงเสียงสระคำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์.....	73
การเปลี่ยนเสียงสระเดี่ยวเป็นสระเดี่ยว.....	73
การเปลี่ยนเสียงสระเดี่ยวเป็นสระประสม.....	97

บทที่	หน้า
การเปลี่ยนเสียงสระประสมเป็นสระเดี่ยว.....	107
การเปลี่ยนเสียงสระเป็นพยัญชนะ.....	107
5 การเปลี่ยนแปลงคำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์.....	109
การตัดเสียงเดี่ยว.....	109
การตัดเสียงพยัญชนะ.....	109
การตัดเสียงสระ.....	111
การตัดหลายเสียง.....	124
การตัดหลายเสียงที่เป็นส่วนประกอบของคำหรือพยางค์.....	124
การตัดพยางค์.....	126
การตัดพยางค์หน้า.....	127
การตัดพยางค์กลาง.....	127
การตัดพยางค์ท้าย.....	128
การตัดหลายพยางค์.....	130
6 ความหมายของคำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์.....	133
วงศ์ศัพท์ของคำภาษาบาลีและสันสกฤตที่นำมาใช้ในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์	134
คำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ที่ความหมายแตกต่างไปจากคำภาษาบาลีและสันสกฤตเดิม.....	140
ความหมายแคบเข้า.....	140
ความหมายกว้างออก.....	144
ความหมายย้ายที่.....	146
กลายเสียงเพื่อแยกความหมาย.....	148
คำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ที่ได้รับอิทธิพลการ	
แปลความหมายจากภาษาไทย.....	149
ความหมายแคบเข้า.....	150
ความหมายกว้างออก.....	152
ความหมายย้ายที่.....	154
กลายเสียงเพื่อแยกความหมาย.....	155
7 สรุปลงและเสนอแนะ.....	158
รายการอ้างอิง.....	160
ประวัติผู้วิจัย.....	165

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

1. แสดงฐานที่เกิดและลักษณะของหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาบาลีและสันสกฤต (เสียงที่อยู่ในวงเล็บ () เป็นเสียงที่พบแต่ในภาษาสันสกฤต และเสียงที่อยู่ในวงเล็บ [] เป็นเสียงที่พบแต่ในภาษาบาลีเท่านั้น).....	7
2. แสดงลักษณะและตำแหน่งของหน่วยเสียงสระในภาษาบาลีและสันสกฤต (สระที่อยู่ในวงเล็บ () เป็นเสียงสระที่พบแต่ในภาษาสันสกฤตเท่านั้น)....	8
3. แสดงฐานที่เกิดและลักษณะของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวภาษาไทย....	9
4. แสดงฐานที่เกิดและลักษณะของหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายภาษาไทย.....	9
5. แสดงลักษณะและตำแหน่งของหน่วยเสียงสระภาษาไทย.....	10
6. แสดงฐานที่เกิดและลักษณะของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวภาษาเขมรมาตรฐาน.....	11
7. แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะต้นที่ควบกันแล้วออกเสียงต่างกันเป็น 3 แบบ.....	12
8. แสดงฐานที่เกิดและลักษณะของหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาเขมรมาตรฐาน.....	13
9. แสดงลักษณะและตำแหน่งของหน่วยเสียงสระภาษาเขมรมาตรฐาน.....	14
10. แสดงฐานที่เกิดและลักษณะของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์	15
11. แสดงฐานที่เกิดและลักษณะของหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์.....	16
12. แสดงลักษณะและตำแหน่งของหน่วยเสียงสระภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์.....	17
13. สรุปหน่วยเสียงพยัญชนะภาษาบาลีและสันสกฤต ภาษาไทย ภาษาเขมรมาตรฐานและภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ (เสียงที่อยู่ในวงเล็บ () เป็นเสียงที่พบแต่ในภาษาสันสกฤตเท่านั้น และเสียงที่อยู่ใน [] เป็นเสียงที่พบแต่ในภาษาบาลีเท่านั้น).....	19
14. สรุปหน่วยเสียงสระภาษาบาลีและสันสกฤต ภาษาไทย ภาษาเขมรมาตรฐานและภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ (เสียงที่อยู่ใน () เป็นเสียงที่พบแต่ในภาษาสันสกฤตเท่านั้น).....	21
15. การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวเป็นเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว.....	69
16. การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะต้นควบเป็นเสียงพยัญชนะต้นควบ.....	70
17. การเปลี่ยนแปลงเสียงพยัญชนะท้าย.....	71
18. เสียงและตำแหน่งของเสียงที่ตัดออก.....	132